

Transatlantski odnosi

UDK 327.51

Sažetak

Nakon Drugog svjetskog rata, u Europi više nije bilo ni jednog vojnog ili političkog pitanja koje ne bi bilo zanimljivo za Sjedinjene Države.

Velika antikomunistička i antisovjetska kampanja započela je u SAD-u i u Zapadnoj Europi, što je na kraju, u travnju 1949., rezultiralo osnivanjem Sjevernoatlantskog saveza (NATO).

Odnosi SAD-a s islamskim svijetom i borba protiv globalnog terorizma ključni su vanjskopolitički problemi SAD-a danas, u rješavanje kojih nastoje što više uplesti svoje europske saveznike. SAD je od samog završetka Drugog svjetskog rata i početka Hladnog rata poticao okupljanje u Zapadnoj Europi.

Sjedinjenim Državama ne smetaju europske integracije sve dok se ne ugrožava američka pozicija gospodarske i vojne supersile.

Ne postoji cjelovita koncepcija transatlantskih odnosa ili, drugim riječima, odnosi EU-a i SAD-a prepušteni su velikim izazovima i promjenama na obje strane Atlantika. Nakon pada "željezne zavjese", SAD i EU snažno su upućeni jedan na drugog, pogotovu u pogledu intenzivne gospodarske suradnje. Zanimljivo je da su se oci-utemeljitelji europsko-ga ujedinjavanja nakon Drugoga svjetskog rata inspirirali modelom američke federacije. Stanje u međunarodnoj politici uvijek se mjerilo kvalitetom odnosa SAD-a i Europe.

Europska unija i SAD na međunarodnoj sceni imaju mnogo važnog zajedničkog posla, poput upravljanja mirovnim procesom na Srednjem istoku i završetka zajedničkog posla na Balkanu.

Ključne riječi: Marshallov plan; Hladni rat, bipolarizam i ravnoteža sile; Europa kao objekt međunarodnih odnosa; europsko ekonomsko povezivanje, od bipolarnosti prema unipolarnosti

Uvod

Drugi svjetski rat «gurnuo» je SAD preko Atlantika. Ratno je savezništvo u prvi plan stavilo tri lidera: Roosevelta, Staljina i Churchilla, koji su svojim specifičnim pristupima pojedinim pitanjima utirali daljnji razvoj međunarodnih odnosa – onih poslijeratnih. U Europi više nije bilo ni jednog vojnog ili političkog pitanja koje ne bi bilo zanimljivo za Sjedinjene Države.

Još prije konačnog završetka, poremetilo se nekadašnje ratno savezništvo, a suprotnosti, koje su i prije opterećivale koaliciju, počele su se sve više isticati. S Potsdamskom konferencijom te bacanjem prve atomske bombe na Hirošimu od strane američke avija-

cije, samo četiri dana nakon Potsdama, 6. kolovoza 1945., međunarodni politički odnosi okreću se u smjeru Hladnog rata.

Velika antikomunistička i antisovjetska kampanja započela je u SAD-u i u Zapadnoj Europi, što je na kraju, u travnju 1949., rezultiralo osnivanjem Sjevernoatlantskog saveza (NATO).

Rušenjem Berlinskog zida 1989. godine i promjenama koje su uslijedile na Istoku, nestao je bipolarni model međunarodnih odnosa. Istočnoeuropske zemlje, nakon raspada Sovjetskog Saveza, traže hitni priključak Europi.

Odnosi SAD-a s islamskim svijetom i borba protiv globalnog terorizma ključni su vanjskopolitički problemi SAD-a danas, u rješavanje kojih nastoje što više uplesti svoje europske saveznike. U Irak, kao glavno izvorište terorizma, SAD je ušao bez Rezolucije UN-a i time ozbiljno uzdrmao njegovu vjerodostojnost. Postaje sve jasnije da akcija svrgavanja režima Saddama Husseina nema izlaznu strategiju te da izmiče kontroli. Istovremeno, američki predsjednik George Bush neprestano se u svojim istupima osvrće na Iran kao na zemlju koja nastavlja podržavati teroriste u cijelom svijetu.

Rat u Iraku otvorio je krizu u transatlantskim odnosima. Kad su tamo intervenirali, Amerikance je u stopu pratio samo Tony Blair. EU sada nema dovoljno snage da bi mogla ozbiljno izazivati američku unipolarnu svjetsku silu. Njezin je identitet u krizi jer, dok briselski birokrati u budućnost gledaju u jednom smjeru, stanovništvo Europe jasno je dalo do znanja da ima drugačije ideje.

Prema nedavno objavljenim gospodarskim podacima, pet od šest najvećih zemalja Unije, Velika Britanija, Francuska, Njemačka, Italija i Poljska, prošle su godine prekoračile deficitna ograničenja Sporazuma o rastu i stabilnosti EU. Izborna tijela EU polarizirano je i različitim pogledima o tome kako predati suverenitet Bruxellesu. EU se sporije razvija ne samo od SAD-a, već i od svijeta u cjelini. Rješenje je, vjerojatno, u većoj kompetitivnosti – kompetitivnija Europa iznutra, bit će kompetitivnija prema van, prema svijetu. Izvjesno je da se Europa ne može natjecati s Kinom i Indijom u ponudi jeftinijih proizvoda i usluga, ali može ponuditi proizvode i usluge s dodanom vrijednosti znanja ili informacija. Stoga je ključno povećati investicije u znanost i istraživanja.

SAD je bio glavni oslonac Turskoj u pritisku na EU da s njom započne pregovore. S Turskom Europa dolazi do Sirije, Iraka, Irana, Gruzije, Azerbejdžana i Armenije, što je gura u trusno područje oko Kaspijskog jezera i Bliskog istoka, gdje je Amerika neosporni gospodar.

Nepodijeljeno je mišljenje svih relevantnih subjekata američkog društva da je mir u Europi važan preduvjet i za sigurnost same Amerike. Istovremeno, Washington ima ulogu globalne prijestolnice. Svi putovi, pa i europski, vode u Washington.

Amerika prelazi Atlantik

Iz okvira današnjih međunarodnih odnosa, nevjerojatno je da se sve do Drugog svjetskog rata SAD nerado angažirao u Europi. Od proklamiranja Monroeove doktrine 1823. g., ocean je bio granica između dviju suprotstavljenih strana te je osnovno pravilo američke vanjske politike da se ne upliće u europsku borbu za vlast, dobilo i svoju drugu stranu: zabranjeno je europsko uplitanje u američke poslove. Prvi svjetski rat već je bio u drugoj polovici svojeg trajanja kad su se u njega uključili Amerikanci, a možda bi događaji išli u tom pravcu i u Drugom svjetskom ratu da se nije dogodio Pearl Harbor.

Razmišljanje na način Monroeove doktrine karakteristično je sve do kraja 19. st. i prvi koji ga je prekinuo bio je predsjednik Theodore Roosevelt. On je smatrao da su vanjskopolitički interesi SAD-a iznad načela neuplitanja i da treba prijeći oceane kad se interesi SAD-a sukobe s interesima drugih zemalja. U takvoj situaciji, dužnost je Amerike da upotrijebi svoju snagu i stekne premoć, a ne da uživa u sigurnoj izolaciji, daleko od

nemira koji potresaju ostatak svijeta. Rooseveltovo shvaćanje Amerike i njezine uloge u svijetu nije bilo dovoljno da premosti ocean. Za to je ipak bio potreban poticaj Wilsonove doktrine, po kojoj je sigurnost Amerike nerazdvojiva od sigurnosti cijeloga čovječanstva. Suprotstavljanje agresiji, ma gdje ona bila, od tada je postala američka dužnost. *Videnje Amerike kao dobročinitelja i globalnog policajca nagovijestilo je politiku zadržavanja, koja će se razviti nakon Drugog svjetskog rata.*¹

Istina je da je Pearl Harbor bio kap koja je prelila čašu i, s današnje distance možemo reći, srećom da se to dogodilo već 1941. g. Sasvim je izvjesno da bi i bez Pearl Harbora SAD bile prisiljene na intervenciju kojom će zaustaviti njemački pohod u uspostavljanju svjetske prevlasti. No, put ka brzom i odlučnom uključivanju SAD-a u središte međunarodne scene pripremio je Franklin Delano Roosevelt. On je svoj izolacionistički narod uspio uvjeriti u veliku opasnost u slučaju pobjede sila Osovine. Od F. D. Roosevelta možemo govoriti o vodećoj ulozi Amerike na međunarodnoj sceni. Time završava američko izolacionističko vrludanje od angažmana u Prvom svjetskom ratu do aktivnog sudjelovanja u Drugom svjetskom ratu.

Poslije Drugog svjetskog rata, već 1945. g. (17. srpnja – 2. kolovoza) u Potsdamu raste napetost i zahlađuju odnosi između SAD-a i SSSR-a zbog interesnih sfera. Jalta je bio zadnji sastanak saveznika, Churchilla, Staljina i Roosevelta, na kojem su dogovorno usuglasili svoje stavove (4. – 11. veljače 1945.) Svi ostali sastanci, koji su uslijedili, predstavljali su međusobna nadmetanja za interesne sfere s glavnim obilježjem odnosa SAD-a i Europe, a to je bio onaj između Washingtona i Moskve. Bit će tako sve do pada komunizma, dakle, nekoliko desetljeća. «*Krimska konferencija*», rekao je Roosevelt, «*bila je prekretnica u našoj povijesti, a zbog toga i u povijesti svijeta*». No, ta konferencija, na kojoj je trebalo jasno odrediti ponašanje nakon rata, na simboličan je način završila i razdoblje velikog zajedništva. Dva mjeseca nakon Jalte umro je predsjednik Roosevelt, rat se približavao kraju, a Velika je koalicija ulazila u novu fazu u kojoj su i američko-sovjetski odnosi počeli poprimati sasvim drukčije obilježje.²

Amerika traži praktične odgovore za pružanje otpora sovjetskom ekspanzionizmu. Prvi odgovor bio je Marshallov plan o davanju američke ekonomske pomoći porušenoj Europi i to iz američkoga državnog proračuna. Marshallov plan bio je ponuđen svim europskim zemljama, dakle i istočnoeuropskima, pa i Sovjetskom Savezu, koji ga je odbio. Sovjeti su, naime, ocijenili da se radi o ekonomskom osvajanju Europe od strane SAD-a.

Kao glavnu organizaciju, koja se nalazi na putu oporavka Europe, Amerikanci su označili komunističku partiju. S tim u vezi nastaje vanjskopolićka koncepcija zadržavanja. Cilj te koncepcije bio je na svaki znak ugrožavanja interesa miroljubivog i demokratskog svijeta od strane Sovjetskog Saveza odgovoriti snažnom silom. Prioritetni cilj američke politike postaje poraz Sovjetskog Saveza, odustaje se od pregovora i primjenjuje se vanjskopolićka koncepcija zadržavanja. Amerika jaća zemlje u svojoj interesnoj sferi, dakle, na njezinoj strani crte razgraničenja. Bliži američki politički cilj jest očuvanje statusa quo, a dalji - konačni slom komunizma.

SAD je bio vrlo uznemiren daljnjim Staljinovim učvršćivanjem komunističke kontrole nad Istočnom Europom. Postojala je, naime, bojazan da će Sovjeti i drugdje nastaviti sa sličnim preuzimanjem vlasti i to u vrijeme kad su sve analize ukazivale da Zapadna Europa nema dovoljno snage da se tome suprotstavi. Odgovor je bio osnivanje Sjevernoatlantskog pakta radi obrane zemalja Zapadne Europe ili, drugim riječima, kao osnovne institucionalne veze Amerike i Europe. Cilj NATO-a (američke i kanadske snage plus zapadnoeuropske vojske na čelu s međunarodnim zapovjedništvom), određen Washingtonskim ugovorom, bio je zaštititi teritorijalni status quo u Europi. Kroz NATO, Sjeverna

¹ Henry Kissinger: *Diplomacija, Golden marketing*, Zagreb, 2000., str. 39.

² Radovan Vukadinović: *Međunarodni odnosi od hladnog rata do globalnog poretka*, Agencija za komercijalnu djelatnost d.o.o., Zagreb, 2001., str. 24.

Amerika uključila se u obranu Zapadne Europe. *Ravnoteža europskog kontinenta uvijek je trebala stabilizaciju izvana.*³

Vojno okupljanje država Zapadne Europe odvijalo se usporedno s Marshallovim planom za Zapadnu Europu, kojim je SAD, sa 16,4 milijarde dolara, uspio podići zapadnoeuropsko gospodarstvo. Time je anulirano i plodno tlo za razvijanje komunističkih ideja u onim državama porušene Europe koje su taj plan prihvatile. Antikomunistička i antisovjetska kampanja potpuno se razvila 1948. g. Prva konfrontacija u doba Hladnog rata bila je Berlinska kriza, kada je Sovjetski Savez izolirao Zapadni Berlin, na što su saveznici odgovorili organiziranjem uspješnog zračnog mosta sa Zapadnim Berlinom. U konačnici, 1949. g. nastale su dvije njemačke države.

U svojoj se biti američka politika u Europi, pod krinkom suzbijanja komunizma, zapravo odnosila na suzbijanje utjecaja Sovjetskog Saveza.

SAD je od samog završetka Drugog svjetskog rata i početka Hladnog rata poticao okupljanje u Zapadnoj Europi. Stajališta zapadnoeuropske političke elite i američki pogledi na to bili su istovjetni. To potvrđuje i nedavni istup državne tajnice Condoleeze Rice koja je doslovce izjavila: *«Želimo da europski projekt uspije jer snažna će Europa biti dobra za demokratske snage. SAD je od početka, još od zajednice za ugljen i čelik, pobornik europske integracije. Europa, koja je u svojoj biti demokratska i ima dugu tradiciju veza s SAD-om dobra je stvar za promicanje demokracije u svijetu.»*⁴

Briselski pakt, 17. ožujka 1948. (Velika Britanija, Francuska i zemlje Beneluxa), bio je začetak nastanka Ugovora o sjevernoatlantskoj zajednici (NATO), što je uslijedilo godinu dana kasnije, 4. travnja 1949. g., kao velikog instrumenta vojnopolitičkog i blokovskog okupljanja zemalja Zapada. *Najvažnije u transatlantskom odnosu je bilo, jest i ostaje North Atlantic Treaty Organisation, kratko NATO. On je najvažnije sredstvo i strateška supstanca američke prisutnosti u Europi. Kako god stajalo sa zahvalnošću, koja je danas u istočnoj i istočnoj srednjoj Europi očigledno veća no na zapadu dugo podijeljenog kontinenta – utemeljenje Sjevernoatlantskog ugovora bilo je strateško, funkcija pak bila je rekonstrukcija Europe, Najprije zapadnog dijela a potom cijelog kontinenta. Za to je Amerika zapadnim Europljanima bila sila jamac. Prije svega, međutim, bila je u svjetskim mjerilima kao nekoć Velika Britanija u europskim, veliki “balancer from beyond the sea”: hegemonijalna sila koja je trebala poravnati sve europske račune i uravnotežiti sve europske suprotnosti.*⁵

Mjesec dana nakon Briselskog pakta, u travnju 1948., osnovana je Europska organizacija za ekonomsku suradnju (OEEC), u čiji je sastav ušlo 16 zapadnoeuropskih zemalja, koje su primale Marshallovu pomoć, a SAD i Kanada bile su pridruženi članovi. To su bili prvi temelji okupljanja u Zapadnoj Europi, za koje je poticaj dolazio izvana, od strane SAD-a, odnosno njegovog eksponenta – Velike Britanije.

Spiritus movens novog političkog okupljanja zapadnoeuropskih zemalja i traženja novih uvjeta za zasnivanje novih oblika ekonomske i političke suradnje, ali sad već pod NATO-ovim sigurnosnim kišobranom, bila je Francuska, koja se teško mirila s američkim planom ekspresnog integriranja Njemačke u zapadni blok i njezinom ponovnom militarizacijom. Ako do toga ipak mora doći, onda, mislili su Francuzi, neka to bude pod francuskim utjecajem. Prvi rezultat takvih francuskih nastojanja bila je Europska zajednica za ugljen i čelik, osnovana 18. travnja 1951. Iste države koje su osnovale Europsku zajednicu za ugljen i čelik (Francuska, Zapadna Njemačka, Italija i zemlje Beneluxa), osnovale su, 27. svibnja 1952., u Londonu, Europsku obrambenu zajednicu – paralelni zapadnoeuropski vojni sustav, istovremeno u Velikoj Britaniji ocijenjen kao nepotreban, jer je Velika Britanija

³ Michael Stürmer: *Die Kunst des Gleichgewichts Europa in einer Welt ohne Mitte*, Propyläen Verlag, Berlin – München 2001, str.82. (prijevod: Blanka Will)

⁴ Rice: *Europa je dobra stvar za demokraciju*, “Vjesnik”, 4. svibnja 2005., str. 9.

⁵ Michael Stürmer: *Die Kunst des Gleichgewichts Europa in einer Welt ohne Mitte*, Propyläen Verlag, Berlin – München 2001, str. 56. (prijevod: Blanka Will)

bila na pozicijama da je NATO glavni zaštitnik i britanske i zapadnoeuropske sigurnosti. *Bitno dolazi u članku 5, do danas jezgri sjevernoatlantskog sustava: napad na jednog ili više saveznika u Europi i sjevernoj Americi ima se ocjenjivati kao napad na sve. U vršenju prava na samoobranu u skladu s člankom 51 Povelje Ujedinjenih naroda, u ovom slučaju, svaka država treba pomoći napadnutoj, bez da tekst Ugovora ide u pojedinosti. No bilo je i jest jasno: to znači kolektivnu obranu uz "uključivanje upotreba oružanih snaga". Sve su pojedinosti i tada i danas ostale prepuštene suverenoj odluci država. O jamstvima nigdje nije bilo riječi. Na Konferenciji o obrambenoj znanosti u Münchenu, prije nekoliko godina jedan je američki senator, mjerodavan za sigurnosna pitanja, o članku 5 rekao da može značiti sve "from a nuclear response to a postcard 'with regrets'".⁶*

Zanimljivo je da je Washington Europskoj obrambenoj zajednici dao zeleno svjetlo. Slijedom takvog američkog stava, Velika Britanija je 1954. g. inicirala osnivanje nove Zapadne unije u kojoj su uz nju bile i Francuska i zemlje Beneluxa. Ulaskom Zapadne Njemačke i Italije kao punopravnih članica, mijenja se ime i nastaje Zapadnoeuropska unija kao četvrta organizacija u pokušajima stvaranja vojno integrirane Europe. No, Zapadnoeuropska unija nije se posebno bavila pitanjima vojne suradnje, pa time ni političkog angažiranja, već je više bila mjesto za razmjenu mišljenja. Zapravo je svoju zadaću ispunila time što je putem Zapadnoeuropske unije, 1955., došlo do uključivanja Zapadne Njemačke u NATO. Dakle, okolnim se putem ispunio cilj američke politike i u istom savezu našle su se države koje su još prije deset godina međusobno krvavo ratovala!

Kad govorimo o transatlantskim odnosima do 1989., do pada Berlinskog zida, govorimo o odnosima Washingtona i Moskve, dakle, govorimo o bipolarnim međunarodnim odnosima. *NATO je osnovan kao politički sustav i tek je tijekom konfrontacije na Željeznoj zavjesi prerastao prvenstveno, dapače isključivo, u vojni savez – kasnija sintagma o zapadnoj zajednici vrijednosti nesvjesno je podsjećala na taj pomak.⁷*

Nakon njemačkog ujedinjenja, dolazi do preobrazbe Europske zajednice u Europsku uniju, 1. siječnja 1993. g. *Budućnost je, bez da su svi sudionici toga odmah bili svjesni, počela one večeri kada je u Berlinu pao Zid. Europska gospodarska i monetarna unija, produbljenje i proširenje, sve to skupa, dijelom je sredstvom novih ravnoteža koje su otada u nastajanju.⁸*

Tradicijska, kulturološka i povijesna baština olakšala je zemljama EU-a da se odreknu dijela svojeg suvereniteta u korist zajedničke nove državne forme. Glavni sadržaj te preobrazbe činilo je stvaranje europske monetarne unije, a pitanja zajedničke vanjske i sigurnosne politike bila su u drugom planu iako su Njemačka i Francuska pokušale WEU reafirmirati kao obrambenu organizaciju EU, odnosno integrirati je u EU. Protiv toga bile su Velika Britanija i Nizozemska, smatrajući da takvo djelovanje ide ka razbijanju značenja i uloge NATO-a u Europi. Zbog istog je razloga protiv toga bio i SAD.

Ulazak u NATO otvara vrata EU-a

Srednjoeuropske i baltičke zemlje htjele su odmah postati članicama NATO-a, što je naišlo na oštar otpor ruskih vojnih krugova, političara i Ministarstva vanjskih poslova. Iako je bilo jasno da Rusija nema instrumente kojima bi mogla zaustaviti taj proces, Amerikanci ipak nisu željeli do kraja iskoristiti tu situaciju, već su kroz Partnerstvo za mir (PfP – Partnership for Peace), koje je uspostavljeno 1994. g. ipak, na neki način, stavili zadržku tom procesu. *Taj program, što ga NATO podupire i vodi, Zapadu je trebao omogućiti da od čvrstog vezivanja, kvazi-integracije za jedne, do laganih konzultacija za druge, iz*

⁶ isto, str. 61.

⁷ isto, str. 65.

⁸ isto, str. 32.

*sigurnosnopolitičkog kataloga ponudi sve je ležalo u interesu Zapada, a da pritom nasljednici Sovjeta ne zaprijetu protumjerama ili pak otkazu stratešku kontrolu naoružanja. Većina planera bila je svjesna da u sitno tiskani tekst "Sporazuma Dva plus Četiri" spada da NATO bude ograničen na Elbi i da se ne širi do Odre – na istočnije vode u onom ranom trenutku ionako nitko nije pomišljao.*⁹

Kroz Partnerstvo za mir Amerikanci su omogućili da ruska diplomacija zadrži svoj dignitet, a s druge strane otvorili su NATO-perspektivu svim članicama Sjevernoatlantskog vijeća za suradnju (NACC je nastao u prosincu 1991. godine kao forum za konzultacije s ciljem izgradnje međusobnog povjerenja) i OESS-a. Šest godina kasnije, 1997., nasljednikom NACC-a postaje EAPC (Euro-atlantsko partnersko vijeće), u kojem NATO i države partneri redovito održavaju konzultacije o sigurnosti i obrambenim pitanjima. To je i politički okvir za individualne bilateralne odnose razvijene između NATO-a i država koje sudjeluju u Partnerstvu za mir.

NATO i EU ne mogu se razdvojiti – radi se o jedinstvenoj sintagmi, koja se svodi pod euroatlantizam. Ni jedna bivša socijalistička država nije ušla u EU, a da prethodno nije primljena u NATO. Formula o ulasku u Partnerstvo za mir, a zatim u NATO i EU postala je pravilo za sve istočnoeuropske zemlje.

Rusija je 1991. godine bila jedna od utemeljiteljica Sjevernoatlantskog vijeća za suradnju, a Partnerstvu za mir pridružila se odmah 1994. godine. Odnos SAD-a prema Rusiji uopće je vrlo delikatan i ne odiše nekim trijumfalizmom. Tako je američki predsjednik George Bush izjavio, dan nakon povratka iz Europe, gdje je boravio povodom 60. obljetnice pobjede nad fašizmom, da Rusiju vidi kao prijatelja. *«I sjedio sam pokraj prijatelja. Rusija nije neprijatelj. Rusija je naš prijatelj», rekao je Bush. «Važno je da radimo zajedno kako bismo postigli mir. Očigledno imamo različito stajalište o nekim pitanjima, no nema između nas razlike u mišljenju kada je riječ o tome da radimo zajedno za postizanje mira», dodao je američki predsjednik.*¹⁰

Bez obzira na to što Rusija više nije Sovjetski Savez, ne posustaje u osudi svih pokušaja američke dominacije u međunarodnim odnosima, pa i u Europi. Saveznike za to traži i nalazi izvan europskog kontinenta, pa su tako polovicom 2005. g. ruski i kineski predsjednik, Vladimir Putin i Hu Jintao, potpisali zajedničku Deklaraciju o svjetskom poretku u 21. stoljeću. Nedugo nakon toga, u drugoj polovici kolovoza 2005. godine, ruska Pacifička flota, zračne snage i padobranci, zajedno s kineskom vojskom, održali su prve zajedničke manevre između ruske pacifičke luke Vladivostok i kineske ratne luke Qingdao. U tim je manevrima, prema službenim izvorima, sudjelovalo deset tisuća vojnika (1800 ruskih i 8200 kineskih). Međutim, neki su zapadni stručnjaci spominjali i podatak o sto tisuća vojnika. Američki promatrači nisu pozvani da prate kinesko – ruske manevre, a nedugo po njihovu završetku pojavile su se spekulacije o novoj američkoj nuklearnoj doktrini koja predviđa mogućnost preventivnih nuklearnih napada na vladine ili nevladine ciljeve protivnika kako bi ih odvratili od korištenja oružja za masovno uništenje. Je li to odgovor na najavu ruskog predsjednika Vladimira Putina da će Rusija «ponovno postati nuklearna sila»?!

Kad je već riječ o Kini, valja navesti stalno protivljenje SAD-a za ukidanje embarga EU-a na prodaju oružja Kini. Ukidanje embarga, drže europski dužnosnici, dugoročno je neizbježno.

Američki analitičari upozorili su na vjerojatnost da NATO ponovno postane primarni forum za komunikaciju između SAD-a i europskih zemalja, s obzirom da ovakav EU, oslabljen rezultatima referenduma, ne predstavlja kredibilnu instituciju, koja jasno i brzo može reagirati, posebno u kriznim situacijama.

⁹ isto, str. 71.

¹⁰ Bush nakon europske turneje Rusiju naziva 'prijateljem' Amerike, "Jutarnji list", 13. svibnja 2005., str. 21.

Iran

Iran je početkom kolovoza 2005. otpečatio dio nuklearnog pogona u Isfahanu, što će mu omogućiti da radi punim pogonom na obogaćivanju urana. Proces je obustavljen u studenom 2004. godine, kada je pogone zapečatio UN.

Teheran je u studenome 2004. godine, prema dogovoru s EU-om, pristao zamrznuti postupak obogaćivanja urana dok se ne nađe dugoročno rješenje iranskog nuklearnog pitanja. No, nezadovoljan sporošću pregovora, početkom kolovoza 2005. godine, odbacio je prijedlog EU o mogućnosti korištenja nuklearne tehnologije za svoje energetske potrebe te o političkim i gospodarskim povlasticama u zamjenu za konačno prekidanje procesa dobivanja nuklearnog goriva.

EU je savzao hitan sastanak Agencije za atomsku energiju kako bi se Iran ponovno upozorio da ne obnavlja preradu urana u Isfahanu, svojem najvećem nuklearnom centru, u kojem radi oko tri tisuće znanstvenika. Međutim, Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA) odgodila je razgovore o kontroverznom iranskom nuklearnom programu. Članovi Agencije do sada se nisu uspijevali složiti o tome kako uvjeriti Iran da dobrovoljno ponovno stane s preradom urana u nuklearno gorivo.

Dužnosnici EU-a odmah su Iranu uputili upozorenje da bi ga mogli prijaviti Vijeću sigurnosti UN-a i tražiti sankcije, ali im je tvrdolinijaški, ultra konzervativni predsjednik Irana odgovorio da, radi zaštite nacionalnih interesa, njegova zemlja neće udovoljavati ničijem diktatu iz inozemstva.

Najnoviji potez Teherana mogao bi ozbiljno zaoštriti odnose s EU-om i SAD-om, koji je najavio da će poduprijeti zahtjev EU-a te istovremeno optužio Teheran da se iransko konvencionalno oružje koristi za napade na američke konvoje u Iraku. Američki predsjednik George W. Bush ipak je dao pomirljivu izjavu da će novoizabranom iranskom predsjedniku Mahmoudu Ahmadinejadu vjerojatno biti izdana američka viza kako bi mogao nazočiti sjednici UN-a u New Yorku, u rujnu 2005. godine, unatoč tvrdnjama da je odigrao značajnu ulogu u zauzimanju američkog veleposlanstva u Teheranu 1979.

Europa ustraje na zabrani obogaćivanja urana jer jedino tako može biti donekle sigurna da Iran ne proizvodi materijal za nuklearno oružje. Neki politički krugovi drže da u cijeloj toj priči najviše na kocku stavljaju Francuska, Njemačka i Velika Britanija, koje pokušavaju dokazati da je Europa sposobna neutralizirati međunarodne krize. Želeći uvjeriti Teheran da napusti sve aktivnosti prerade urana pomoću kojih bi mogao doći do atomske bombe, ove su zemlje predložile da će EU podržati da preko Irana prolaze glavni putovi za naftovode i plinovode iz Srednje Azije. Međutim, dosad je njihovo glavno postignuće bilo to da ih je Iran u posljednje dvije godine vukao za nos.

Europska trojka duboko je razočarana i ogorčena takvim ponašanjem Irana, ali ipak u IAEA-u, u rujnu 2005. godine, nije uspjela progurati rezoluciju kojom bi se pitanje iranskog nuklearnog programa prosljedilo Vijeću sigurnosti UN-a.

Iako stalno ističe da će, naravno, o važnim europskim pitanjima odlučivati Europljani, Amerika budno prati krizu u Europskoj uniji. Dio američkih analitičara upozorava da će preokupiranost Europe unutarnjim pitanjima najvjerojatnije tamošnje lidere još više udaljiti od, za SAD, najznačajnijeg pitanja: dovodenja do kraja diplomatske inicijative koju EU poduzima prema Teheranu o još uvijek nejasnoj iranskoj nuklearnoj strategiji. Amerikanci su svakako zabrinuti zbog turbulencija na Starom kontinentu jer ne treba zaboraviti da su Sjedinjene Države eurocentriistička zemlja te da se na europskoj sigurnosti djelomično zasniva i američka.

Irak

Amerika svim sredstvima pokazuje svoju zainteresiranost da djeluje u širem prostoru, da od Iraka ide prema Bliskom istoku, da pacificira to područje, da skrši otpor, koji

sad postoji i onda rješava pitanje mira i stabilnosti, što će joj omogućiti da kontrolira to područje. Glavni razlog za borbu za naftne izvore jest američka procjena da će svijetu za 15 godina trebati pedeset milijuna dodatnih barela nafte dnevno, a postojeći izvori neće zadovoljiti rastuću potražnju, osobito jer oni u Sjevernom moru brzo presušuju.

S vremenom je bitno oslabilo protivljenje Stare Europe američkoj okupaciji Iraka iako ni jedan od razloga tog protivljenja nije prestao postojati: unilateralni udar bez suglasnosti Vijeća sigurnosti UN-a, grubo kršenje međunarodnog javnog prava, izostanak dokaza o iračkom naoružanju za masovno uništenje, kao i nedokazivanje veze između Al-Qaide i Saddama Husseina, bitka za naftu zamaskirana u dovođenje demokracije.

Razloga je tomu više, a na prvom je mjestu nejedinstvenost Stare Europe. Postupno je prevladalo shvaćanje da je bolje napustiti oštar stav, koji je vodio podjeli Europe, a razlozi su bili i ekonomski. Politički lideri sve manje spominju Irak kao neku razdjelnicu između Stare Europe i Amerike jer je prevladalo shvaćanje da je zapravo bolje prešutjeti to što se događa budući da se pokazalo da bi neki sukobi između Stare Europe i Amerike mogli biti kobni po Staru Europu. I predsjednik Bush pokušava što je moguće većim zatopljanjem odnosa s Europom u svim sferama ublažiti gorčinu koja se zbog iračkog rata nataložila na europskoj strani Atlantika.

Zbližavanju SAD-a i EU-a i prevladavanju suprotstavljenih stavova po pitanju Iraka značajno je pridonijela zajednički organizirana Međunarodna konferencija o Iraku, u Bruxellesu 22. lipnja 2005. godine.

Sve dok oslobodilačke i terorističke akcije u Iraku ne spriječe otimačinu iračke nafte i dok napadi arapskih pobunjenika u inozemstvu ne razore neki od značajnijih gospodarskih objekata u Americi, Velikoj Britaniji ili bilo kojoj od njihovih saveznica u okupaciji Iraka (nego samo ubijaju nedužne civile), ekonomski učinci tih udara neće ugroziti ni Bushovu, na Blairovu naftno-ratnu doktrinu.

UN

Predmetom snažne europske kritike su odnosi SAD-a prema Ujedinjenim narodima. Najdraže dijete američkog idealizma u vrijeme Drugog svjetskog rata se tijekom dekolonizacije i Hladnog rata pretvorilo u odrpanca. Mandati UN-a za robusne mirovne operacije? Hladnokrvniji Europljani znali su živjeti s tim da se mandat za rat na Kosovu nije mogao dobiti protiv ruskog veta. Njemačka je politika reagirala drhtanjem i malodušnošću, no na kraju se pridružila. Svi Europljani u međuvremenu dijele dvojbu u mudrost američke politike, specijalno one pothranjivane s republikanskog desnog ruba koja marginalizira Svjetsku organizaciju držeći je i financijski na kratkom lancu. To si može priuštiti samo onaj tko je jak, dok se slabi ljute.¹¹

Njemačka je jedna od četiriju zemalja – zajedno s Brazilom, Indijom i Japanom – koje predlažu proširenje Vijeća sigurnosti UN-a sa sadašnjih pet na 25 članica, šest novih stalnih članica i četiri nestalne. Pritom, međutim, ne traže pravo veta, koje imaju sadašnje stalne članice. Sjedinjene Države, koje otvoreno podržavaju samo stalno mjesto za Japan, radije bi samo dvije nove stalne članice i dvije do tri nestalne, smatrajući da s 25 članica Vijeće ne bi moglo funkcionirati.

Njemački kancelar Gerhard Schröder zatražio je potporu američkog predsjednika za napore Njemačke da dobije stalno mjesto u Vijeću sigurnosti UN-a. Njemačka je strana, osim financijskog (treći je najveći platiša u fondove UN-a), kao argument navodila i promijenjenu političku situaciju u svijetu od kraja Drugog svjetskog rata kada su mjesta u VS-u podijeljena ratnim pobjednicima.

¹¹ Michael Stürmer: *Die Kunst des Gleichgewichts Europa in einer Welt ohne Mitte*, Propyläen Verlag, Berlin – München 2001, str. 57. i 58. (prijevod: Blanka Will)

Odnosi između Sjedinjenih Država i Njemačke narušeni su ratom u Iraku. Prilikom lobiranja za stalno mjesto u VS, Njemačka je morala te odnose popraviti, pa je u prilog njemačkim ambicijama Schröder naveo sudjelovanje zemlje u više međunarodnih mirovnih misija, u stabilizaciji Afganistana i Balkana, kao i pomoć koju pruža u obuci iračkih snaga u Ujedinjenim Arapskim Emiratima.

No, neposredno uoči početka plenarnog susreta na vrhu predsjednika svih članica UN-a, od 14. do 16. rujna 2005. godine, postalo je jasno da Washingtonu za sada ne odgovara primanje Njemačke kao stalne članice. Jedan od razloga je ipak zahlađenje transatlantskih veza nakon što je Schröderova vlada odbila sudjelovati u iračkoj intervenciji. Američko je objašnjenje bilo da bi EU tada imala tri mjesta u Vijeću sigurnosti, a da bi danas trebala imati, zapravo, jedno. Istovremeno, Japanci su dobili oštrog protivnika u Pekingu. Amerika, koja je i najveći donator i financijer UN-a, preko kontroverznog veleposlanika Johna Boltona, šalje jasne poruke East Riveru da bez stopostotne suglasnosti s Bijelom kućom ni jedna ozbiljna reforma neće proći. U SAD-u po pitanju UN-a postoje tri skupine: oni koji podržavaju UN, oni koji su protiv (20-25 posto) i oni koji podržavaju reformirani UN. Treća je skupina ključna za budućnost organizacije. Kako sada stvari stoje, Bushova administracija ne želi reformirati UN.

Američke uši ostale su gluhe na riječi predsjednika Europske komisije Josea Manuela Barrosa, koji im je još u svibnju poručio da Sjedinjene Države ne mogu same rješavati svjetske probleme i pozvao ih da ispune obećanja o pomoći drugim zemljama i dokažu svoju predanost Ujedinjenim narodima. Barroso se također bio založio da Europska unija i Sjedinjene Države zajedno predvode reformu UN-a kako bi se ta svjetska organizacija mogla bolje boriti protiv siromaštva, sukoba i kršenja ljudskih prava. Međutim, Washington zamišlja da mu borba protiv terorizma, koju predvodi, daje pravo da bude glavni kreator reformi na East Riveru i smjernica globalne politike.

Gospodarstvo

Gospodarskom i monetarnom unijom EU je postavila osnovu dajući Europljanima u odnosu na SAD, Kinu i Svjetsku trgovinsku organizaciju onu težinu koju inače, svaki za sebe, ne bi mogli baciti na vagu. Integracija im dopušta suodređivanje pravila igre. Ipak, tu se neizbježno otvara jedna vremenom neodrživa divergencija: globalno gospodarstvo i nacionalna socijalna politika loše se podnose. Drugačijim putem no što je onaj iz državne kontrole i državnog jamstva u privatizaciju neće se moći. No njime će se moći ići samo uz dugoročno osiguran porast svjetskog gospodarstva i stabilnost tečaja, u suprotnom će se iznova javiti zov za državom i njezinim jamstvima. I zbog toga nastaje potreba za svjetskom ravnotežom i njezinom stabilizacijom. Ona ne obuhvaća samo sprječavanje oružanih sukoba i velikog terorizma, već i osiguranje dotoka nafte, pridržavanje pravila fer konkurencije te suzbijanje pranja novca i organiziranog kriminala.¹²

Pred WTO-om je, potkraj srpnja 2005. godine, i formalno započeo najveći trgovinski spor u povijesti između Sjedinjenih Američkih Država i Europske unije, a odnosi se na subvencije proizvođačima zrakoplova Boeingu i Airbusu. Zaplet sa subvencijama dogodio se kada je SAD iznenada odustao od bilateralnog sporazuma s EU, ljutit što gubi vodeću poziciju na tržištu. Obje se strane međusobno optužuju za davanje nepoštenih subvencija proizvođačima zrakoplova.

Sjedinjenim Državama ne smetaju europske integracije sve dok se ne ugrožava američka pozicija gospodarske i vojne supersile, a da to europskoj dvadesetpetorici neće poći za rukom još neko vrijeme ne sumnja ni jedan američki analitičar. Europska unija, naime, još uvijek nema prepoznatljivi politički identitet, europska vanjska politika još je

¹² isto, str. 84.

u velikoj mjeri nacionalna, a europska valuta, iako sve jača, još nema prepoznatljivost američkog dolara. Unija je, iz američke perspektive, previše socijalna država – široke ruke dijeli subvencije za poljoprivredu te regionalni razvoj. Visoka stopa nezaposlenosti – u prosjeku 11 posto, koja ne opada već čitavo desetljeće, dodatno potkopava ekonomsku moć dvadesetpetorice. Američka nezaposlenost upola je manja. EU je i preskupa. Valjalo bi smanjiti cijenu rada, koja u Njemačkoj iznosi 27,60 eura po satu, u Velikoj Britaniji 19,90 eura, dok u SAD-u iznosi 18,80 eura. Znači, trebalo bi žrtvovati socijalni model u korist daljnje liberalizacije tržišta. Postavlja se pitanje što je s europskom unijom trajnih univerzalno-ljudskih vrijednosti? U EU, koju odavno određuje jedinstveno tržište i vanjska trgovina, nacionalna država još je uvijek dominantna na barem četiri područja, a to su: porezi, socijalna politika, obrazovanje te na kraju, ali prije svega – demokratski kontrolirana moć.

Dugoročno, možda je francusko i nizozemsko odbijanje europskog Ustava dobro za Europu jer će se morati okrenuti realnim i zdravim osnovama gospodarskog razvoja i demografske obnove. Ekonomska konkurentnost Europske unije, pa tako i njezinih država članica, u srazu s moćnim Sjedinjenim Američkim Državama, a u dogledno vrijeme, od dvadesetak godina, s podjednako moćnom Kinom i Indijom, bolje bi se čuvala i poticala naddržavnom integracijom, koja nije samo ekonomska, nego i politička, a upravo te prostore trebao bi otvarati Ustav EU-a. Pred najezdom mnogo jeftinije robe iz Kine, koja je u novije vrijeme kvalitetom već usporediva sa zapadnom, pojedine europske zemlje brane se željenom kumulacijom znanja, povećanjem produktivnosti, ali i reduciranjem tradicionalnih socijalnih prava radno ovisnog stanovništva.

Netočno je uvriježeno mišljenje da transatlantske odnose pokreću anglosaksonske države, a kao primjer mogu se navesti Irska i Švedska, koje imaju izvanrednu transatlantsku gospodarsku suradnju. Svoju ambiciju u posredovanju američke politike u EU ne kriju ni Danci. U tom se društvu kao riba u vodi snalaze i Poljaci, što su podvukli odlukom svoje zrakoplovne kompanije LOT o kupnji šest novih zrakoplova američke tvrtke Boeing iako su europski čelnici snažno lobirali da se LOT odluči za ponudu europskog koncerna Airbus. Za očekivati je da će u ovaj klub ući i Rumunjska, koja se pridružila Sjedinjenim Državama u operacijama u Iraku, a također i Bugarska.

Amerika kao europska sila

Ne postoji cjelovita koncepcija transatlantskih odnosa; drugim riječima, odnosi EU-a i SAD-a prepušteni su velikim izazovima i promjenama na obje strane Atlantika. Europska stabilnost je u posljednjih stotinu godina bila središnja preokupacija američke vanjske politike sve dok angažman europskih snaga na Kosovu, u Afganistanu i Africi nije promijenio konstelaciju među transatlantskim partnerima. Nakon pada „željezne zavjese“, SAD i EU snažno su upućeni jedan na drugog, pogotovu u pogledu intenzivne gospodarske suradnje. Europske investicije u američko gospodarstvo danas su veće nego ikada, a samo prošle godine SAD je, primjerice, u Irsku investirao četiri puta više nego u mnogoljudnu Kinu! SAD u EU-u u budućnosti vidi jakog i vjerodostojnog partnera za rukovođenje krizama diljem svijeta, pa tako ni rješenje kosovskog pitanja neće biti moguće bez EU dimenzije. Također, održivost krhkog mira na Bliskom istoku mogu jamčiti samo udruženi naponi SAD-a i EU-a.

Valja odbaciti i tezu da SAD-u odgovara razjedinjena i slaba Europa. Američki predsjednik Bush, prilikom posjeta Europi, u svibnju 2005. godine, pozvao je sve zemlje Europe da se udruže zajedno s SAD-om u cilju širenja demokracije. *Istovremeno i bivši državni tajnik SAD-a Henry Kissinger izjavljuje da se SAD ne namjerava spriječiti konsolidiranje Europe.*¹³

Unatoč jedinstvenom tržištu te brisanju međunacionalnih granica, EU na vanjskom planu nema snagu ni utjecaj SAD-a. Tako se, primjerice, ističe da su pregovore s Tehe-

¹³ Hrvatska & Europa, "Vjesnik", 12. svibnja 2005., str. 15.

ranom o kontroli iranskog nuklearnog programa, u studenom 2004. godine, pokrenula europska trojica – Velika Britanija, Njemačka i Francuska! Zemlje članice Unije, osobito vodeće među njima, ne žele svoj nacionalni identitet skrivati iza imena EU-a. U tom isticanju nacionalnoga identiteta nasuprot zajedničkom integriranom, prednjači Velika Britanija. Zbog aktualnih dilema oko europskog ustava, svoje heterogenosti te političkih i gospodarskih manjkavosti, EU sve teže ostaje među glavnim međunarodnim igračima.

Europski bi ustav trebao dati novi pečat europskome identitetu. Kao temeljni dokument jedne države, odnosno saveza država, europski je ustav zamišljen kao točka na «i» ujedinjene Europe. Unatoč tome, još uvijek se više od pola stanovnika Unije ne identificira s EU-om. Rijetki su zapadni Europljani koji će svoje europejstvo pretpostaviti francuskom, njemačkom ili talijanskom nacionalnom identitetu.

Zanimljivo je da su se oci utemeljitelji europskoga ujedinjavanja nakon Drugoga svjetskog rata inspirirali modelom američke federacije. Jedinstveno europsko tržište, slobodno kretanje roba, kapitala i ljudi, odnosno brisanje granica među državama, jaka i prepoznatljiva valuta, usklađivanje zakonskih normi, sudske prakse, policijskih ovlasti... sve su to koraci koji će tek dovesti do federiranja na europskome kontinentu.

Primjena razvijenih tehnologija te daleko najveća ulaganja u istraživanje i razvoj jamče dugoročnu ekonomsku prednost SAD-a pred EU-om. Ipak, SAD u svakoj prilici izražava interes za nastavak i jačanje procesa europskih integracija jer SAD-u odgovara relevantan i prepoznatljiv sugovornik s druge strane Atlantika. SAD se ne odriče EU-a kao partnera u rješavanju međunarodnih pitanja i želi vidjeti snažnu Europu, koja se natječe na slobodnom i globaliziranom tržištu. Amerika želi u Europi imati jakog partnera za rad na vitalnim pitanjima svjetskog mira, problemima gladi, siromaštva, mogućnostima za sve i slobodi, a prije svega u trokutu od Bejruta, preko Bagdada do Teherana. Predsjednik Bush je na samom početku svojeg drugog mandata izgovorio važan politički refren, koji se sve češće ponavlja u Washingtonu, a prema kojem je jaka i ujedinjena Europa najbolji američki saveznik u svijetu.

Kad je Francuska, 29. svibnja 2005. godine, na referendumu odbila EU ustav, kao komentar se više puta spominjalo poznato pitanje Henryja Kisingera: «Ako želim razgovarati s Europom, recite mi koga da nazovem?» Ali, istini za volju, SAD-u je korisnije surađivati s nacionalnim vladama, koje su u pravilu naklonjene SAD-u, nego s institucijama Bruxellesa, koje u pravilu to nisu. Ipak, nakon francuskog i nizozemskog odbijanja Ustava, predstavnici EU-a uputili su SAD-u jasnu zamolbu za pomoć u ovom za njih osjetljivom trenutku. SAD je spremno obećao podršku, posebno u sferi međunarodnih odnosa, kako ne bi došlo do ugrožavanja percepcije EU-a kao značajnog čimbenika međunarodnih odnosa. I tom je prilikom SAD izrazio interes za nastavak i jačanje procesa europskih integracija jer mu odgovara relevantan i prepoznatljiv sugovornik s europske strane.

Stanje u međunarodnoj politici uvijek se mjerilo kvalitetom odnosa SAD-a i Europe. Europska unija i SAD na međunarodnoj sceni imaju mnogo zajedničkog posla od velike važnosti, poput upravljanja mirovnim procesom na Srednjem istoku i završetka zajedničkog posla na Balkanu. Većina Europljana ne želi birati između SAD-a i EU-a. Oni možda nemaju afiniteta za Bushovu administraciju, ali žele da se sačuva čvrsto Atlantsko partnerstvo. Službeni je stav SAD-a da je jaka Europska unija apsolutno u interesu Sjedinjenih Država. Razumije se, jaka u smislu političkih kapaciteta (a u budućnosti i sigurnosnih), sa stavovima bliskima američkim, kako bi SAD-u mogla biti pouzdan partner, posebno u borbi protiv terorizma i ideologije koja ga pokreće.

Prije ili kasnije Europljani će morati naučiti banalnu istinu da su SAD sve preopterećenije, da nafta ne dolazi iz Rotterdama te da cijena nafte, a time dobrobit i nevolja industrijskih demokracija, ovisi o snagama koje Europljani ne mogu nikako kontrolirati, a Amerikanci tek u uskim granicama svijeta.¹⁴

¹⁴ Michael Stürmer: *Die Kunst des Gleichgewichts Europa in einer Welt ohne Mitte*, Propyläen Verlag, Berlin – München 2001, str. 52. (prijevod: Blanka Will)

Među vitalnim interesima SAD-a je i sprječavanje stvaranja neprijateljske hegemonijske sile u Europi ili Aziji. Duga natezanja unutar EU-a izazvana pitanjem – Turska da ili ne – prekinuo je samo jedan telefonski poziv na transatlantskoj liniji i stvar je bila riješena. Condoleezza Rice nije se trebala ni pojaviti!

SAD ne skrivaju da im je dugoročni cilj u EU-u vidjeti i Ukrajinu, Bjelorusiju, Moldovu, Armeniju i Gruziju. Dakle, sve države do zapadnih obala Kaspijskog jezera, kako se u toj regiji, kao i u onoj oko Perzijskog zaljeva, ne bi stvorila koalicija koja će ugroziti američke interese.

Europa, primjerice, danas obavlja svoj proces integracije unutar europskih granica uz pokušaj uključivanja ostalih zemalja iz istočnog dijela. Uz Istočnu Europu, europskoj integraciji gravitiraju zemlje sa sjevernih obala Sredozemlja, Bliskog istoka pa čak i srednje Azije.¹⁵

Bila bi to Europa – kontinentalna unija, a ne više kršćanski klub!

Summary

After the Second World war, the USA showed big interest in the European military and political affairs. Strong anti-communist and anti-Soviet campaign had started in the USA and in Western Europe, which resulted in the creation of the NATO, in April 1949.

Nowadays, the relations between the USA and islamic world as well as the fight against global terrorism represent crucial foreign affairs concerns of the USA.

The USA tries to involve its European allies into those issues as much as possible. The USA has been stimulating the European integration since the end of the Second World war and the beginning of the Cold war.

The European integration is not an obstacle to the USA as long as it does not endanger the American economic and military position of a superpower.

An overall concept of transatlantic relations does not exist. Both EU and USA are facing great challenges and changes on both sides of the Ocean.

After the fall of the Iron curtain, the USA and the EU are strongly oriented towards each other, especially regarding the intense economic cooperation. It is interesting that the founding fathers of the European integration were inspired by the American federal model after the Second World war. The state of international relations was always rated by the quality of relations between the USA and the EU. Now they have many common tasks on the international scene, such as managing the peace process in the Middle East and completing the work in the Balkans.

Key words: Marshall's plan, Cold war, Europe as the object of the international relations, European economical unism, from bipolarity to unipolarity

Bibliografija

Henry Kissinger: Diplomacija, Golden marketing, Zagreb, 2000.

NATO u 21. stoljeću, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2004.

Transformirani NATO, Public Diplomacy Division, Brussels, 2004.

Michael Stürmer: Die Kunst des Gleichgewichts Europa in einer Welt ohne Mitte, Propyläen Verlag, Berlin – München, 2001, (prijevod: Blanka Will)

Radovan Vukadinović: Međunarodni odnosi od hladnog rata do globalnog poretka, Agencija za komercijalnu djelatnost d.o.o., Zagreb, 2001.

Dnevni tisak ("Jutarnji list", "Vjesnik", "Večernji list" i "Novi list") u razdoblju svibanj – listopad 2005.

¹⁵ Radovan Vukadinović: Međunarodni odnosi od hladnog rata do globalnog poretka, Agencija za komercijalnu djelatnost d.o.o., Zagreb, 2001., str. 403.